

2.10.2025

Valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolle

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026, esi- ja perusopetus (luku 29.10)

Viite: Kuulemispyyntönne 22.9.2025

Koulutuksen rahoitustaso on romahtanut osaamis- ja koulutustason kanssa

Budjettiriihessä syyskuun alussa ei koulutukseen kohdistettu uusia leikkauksia. Vuoden 2026 budjetti sisältää tästä huolimatta jälleen jo aiempien leikkauspäätösten seurauksena 85 miljoona enemmän leikkauksia kuin koulutusinvestointeja. Suurimmat leikkaukset kohdistuvat vuonna 2026 kuntien valtionosuuksiin sekä korkeakoulutukseen.

Nämä leikkaukset tehdään tilanteessa, jossa valtion osuus koulutuksen rahoituksesta on nykyrahassa mitattuna 2,5 miljardia euroa pienempää jo tänä vuonna 2025 vuoteen 2010 verrattuna. Petteri Orpon hallituskaudella on tehty koulutukseen noin 300 miljoonan euron verran lisäyksiä samaan aikaan, kun eri puolilta koulutussektoria tai siihen vaikuttavia rahoituksia on leikattu lähes 800 miljoonaa euroa. Kokonaisuudessaan hallitus jättää koulutussektorin nyt tehdyillä päätöksillä noin 0,5 Mrd. euroa pienemmäksi.

Juuri julkaistun OECD:n Education at a Glancen mukaan Suomi on poikkeus valtavirrasta, sillä useat muut kaltaisemme maat lisäävät koulutuksen rahoitusta leikkausten sijaan. Suomen osaamis- ja koulutustaso ovat laskeneet jo pitkän ajan vuodesta toiseen muiden maiden mennessä meistä ohi emmekä ole saaneet aikaiseksi tuottavuuskasvua.

OAJ ehdottaa, että valiokunta esittää lausuman, jossa vaaditaan tekemään parlamentaarisesti pitkän aikavälin suunnitelma koulutuksen rahoitustason sekä osaamis- ja koulutustason nostamiseksi tarvittavista toimenpiteistä ja niiden rahoittamisesta.

2.10.2025

TILANNEKUVA VARHAISKASVATUS- JA OPETUSALAN PÄTEVÄN HENKILÖSTÖN SAATAVUUDESTA

Aluehallintoviraston vuoden 2024 keväällä toteuttaman varhaiskasvatuksen valvonnan tulosten mukaan kunnallisissa suomenkielisissä päiväkodeissa henkilöstöstä 20,5 %:lla ei ollut varhaiskasvatuslain mukaista kelpoisuutta tehtävään. Ruotsinkielisissä päiväkodeissa osuus oli 27,4 %, saamenkielisissä 40 %. Tulosten mukaan varhaiskasvatuksen opettajan tehtävissä toimivista ei-kelpoisia oli noin 25 prosenttia. Varhaiskasvatuksen sosionomeista ei-kelpoisia oli noin 41 % ja varhaiskasvatuksen lastenhoitajista ei-kelpoisia oli n. 17 %.

Tulosten mukaan huonoin kelpoisuustilanne on pääkaupunkiseudulla Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla, joissa lähes puolella varhaiskasvatuksen opettajana työskentelevistä ei ole lain mukaista kelpoisuutta tehtävään. Tämä koskee sekä suomenkielisiä että ruotsinkielisiä päiväkoteja. Tuloksia osaltaan selittää se, että pääkaupunkiseudulla, kuten osassa muitakin kuntia, on jo lähdetty suunnitelmallisesti etenemään kohti vuoden 2030 päiväkotien henkilöstörakennetta, jolloin päiväkodeissa tulee olla nykyistä enemmän opettajia, kun nykyisen kolmanneksen sijaan henkilöstöstä kahdella kolmasosalla edellytetään varhaiskasvatuksen opettajan taikka sosionomin kelpoisuutta. Varhaiskasvatuksen opettajien osuuden lisääminen on osin johtanut siihen, ettei perustettuihin toimiin ole saatu kelpoista varhaiskasvatuksen opettajaa. Yliopistojen varhaiskasvatuksen opettajankoulutuksen määriä on viime vuosina merkittävästi nostettu, mikä valmistuvien opettajien määrän lisääntyessä helpottaa opettaja-saatavuutta ja –pulaa, ja mahdollistaa vuonna 2030 vaadittavan henkilöstörakenteen.

Aluehallintoviranomaisen keväällä 2025 toteuttaman valvonnan tulosten mukaan yksityisissä päiväkodeissa henkilöstöstä kolmanneksella (34,8 %) ei ollut varhaiskasvatuslain mukaista kelpoisuutta tehtävään. Opettajan tehtävässä toimivista noin 45 % ei täyttänyt lain mukaista kelpoisuutta tehtävään. Myös yksityisellä puolella heikoin tilanne oli Etelä-Suomessa.

TILANNEKUVA KOULUTUSPAIKKOJEN RIITTÄVYYDESTÄ, SEKÄ TÄYDENNYSKOULUTUKSEN MALLEISTA JA MAHDOLLISUUKSISTA.

Varhaiskasvatuksen opettajamäärän saamiseksi varhaiskasvatuslain 2030 edellyttämälle tasolle ja vuosikymmenten aikana syntyneen varhaiskasvatuksen opettajajoukon kuromiseksi on yliopistojen varhaiskasvatuksen opettajan koulutustavoitteita nostettu sopimuskaudelle 2025–2028. Koulutustavoite kaudella 2025–2028 on 1280 varhaiskasvatuksen opettajaa (vastaavat luvut vuosina 2021–2024: 855 ja vuosina 2017–2020: 590). Kevään 2025 korkeakoulujen yhteishaussa aloituspaikkoja varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuuden tuottaviin koulutuksiin oli noin 1250.

2.10.2025

Koulutustavoitteen nostamisen ja sen toteutumisen seurannan lisäksi on ohjattava tarvittava lisärahoitus varmistamaan, että hallitusohjelmaan kirjattu tavoite vuosittain 1400 uudesta varhaiskasvatuksen opettajasta voidaan saavuttaa.

Vuoden 2026 budjettiesityksen on varattu varhaiskasvatuksen täydennyskoulutusmallin valtionavustuksiin 6 000 000 euroa, jolla on tarkoitus lisätä varhaiskasvatuksen opettajien ja varhaiskasvatuksen sosionomien koulutusmääriä helpottamaan tilanetta suurimmilla opettajapula-alueilla, kuudessa suurimmassa kaupungissa. Kyseessä on tilauskoulutusmalli, jossa ko. kaupungit hankkivat saamallaan valtionavustuksella henkilöstölle suunnattua varhaiskasvatuksen opettajan kasvatustieteen kandidaatin tutkintoon johtavaa koulutusta yliopistoilta ja varhaiskasvatuksen sosionomin tilauskoulutusta ammattikorkeakouluilta. Hankittavan tilauskoulutuksen koulutuspaikoista vähintään 60 % tulee kohdentua varhaiskasvatuksen opettajien (kasvatustieteen kandidaatti) koulutukseen. Tilauskoulutusmalliin tuottamalla koulutusmäärän lisäyksellä on mahdollista saavuttaa hallitusohjelmaan kirjattu tavoite vuosittaisesta 1400 uudesta varhaiskasvatuksen opettajasta. Koulutettujen opettajien saatavuuden parantuminen vaikuttaa merkittävästi varhaiskasvatuksen laatuun.

Varhaiskasvatukseen tarvitaan myös kasvatustieteen maisterin tutkinnon suorittaneita, muun muassa päiväkodin johtajan tehtäviin. Päiväkodin johtajia eläköityy vuositasolla noin 100. Kasvatustieteen (varhaiskasvatus) maisteriohjelmiin oli 209 aloituspaikkaa vuoden 2025 keväällä ja kandidaatti+ maisteri-tutkintokoulutuksiin 370 aloituspaikkaa (lisäksi 60 sisäisen haun kautta valittavaa maisteriopiskelijaa Tampereen yliopistoon). Varhaiskasvatukseen suuntautuneet KM-ohjelmat ovat olleet vetovoimaisia ja hakijoita niihin on riittänyt hyvin.

Tehdyt toimet ovat osoitus myös siitä, ettei työryhmäpohdinnassa olevaa varhaiskasvatuksen johtajien kelpoisuusvaateen väljentämistä ole perusteltua tehdä. Jo nykyisillä koulutusmäärillä valmistuu riittävästi varhaiskasvatukseen päiväkodinjohtajiksi kelpoisia kasvatustieteen maistereita (eläköityminen n. 100/vuodessa, maisterikoulutuksen aloituspaikkoja > 500 vuodessa).

Opettajatarpeeseen vastaavan varhaiskasvatuksen opettajankoulutuksen määrien lisäksi on oleellista edistää varhaiskasvatuksen ja alan opettajien työn arvostusta sekä parantaa palkkausta ja työoloja. Helsingin kaupungin ja Helsingin yliopiston yhteisessä nyt toista vuotta käynnissä olevassa kokeilussa on kaupunki palkannut viimeisen vuosikurssin opiskelijoita tiettyjen alueiden päiväkoteihin lapsiryhmän lisäresurssiksi. Opiskelijat toimivat yhdessä ryhmässä resurssina parantamassa ja kehittämässä varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa, he eivät ole sijaisina poissaoloja paikkaamassa. Työ on osa-aikainen, mitoitettu opinnot huomioon ottaen siten, ettei työssäolo viivästytä valmistumista. Tästä toista vuotta käynnissä olevasta kokeilusta on saatu erittäin positiivisia kokemuksia, ja siitä vaikuttaa hyötyneen niin opiskelijat, lapset lapsiryhmissä kuin henkilöstö. Olisi syytä harkita kokeilun laajentamista esimerkiksi hankerahoituksen avulla myös muihin yliopistoihin ja yliopistokaupunkeihin.

2.10.2025

Tilanne päiväkodinjohtajan kelpoisuuden muuttamisesta**Sosionomin tutkinnon suorittaneilla on jo turvattu väylä päiväkodin johtajaksi sekä työ varhaiskasvatuksessa**

Varhaiskasvatuslaissa säädetään, että vuodesta 2030 alkaen päiväkodin toiminnasta vastaavan johtajan tehtävään kelpoisuusvaatimuksena on kelpoisuus varhaiskasvatuksen opettajan tai varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävään ja vähintään kasvatustieteen maisterin tutkinto sekä riittävä johtamistaito. Lain siirtymäsäännös turvaa kelpoisuuden päiväkodin johtajaksi vuoden 2030 jälkeenkin henkilölle, joka 1.9.2018 tai viiden vuoden aikana tätä ennen toimi kelpoisena päiväkodin johtajana. Kaikilta muilta, oli pa henkilöillä kasvatustieteen kandidaatin tutkinto taikka sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto, vaaditaan vuonna 2030 päiväkodin toiminnasta vastaavan johtajan tehtävään edellä mainittu kelpoisuus.

Päiväkodin johtajien kasvatustieteen maisteritutkinnon edellyttävän kelpoisuusvaatimuksen voimaan tuloon säädettiin pitkä 12 vuoden siirtymäaika. Tänä aikana päiväkodin johtajan tehtävissä toimivat, joiden kelpoisuus ei määräydy em. siirtymäsäännöksen mukaan, sekä työurallaan päiväkodin johtajaksi suuntaavat varhaiskasvatuksen opettajat ja sosionomit, voivat suorittaa johtajakelpoisuuden edellyttämän kasvatustieteen maisterin tutkinnon.

On esitetty väitteitä, että sosionomin (AMK) tutkinnon suorittaneilla ei olisi mahdollisuutta päästä yliopistoon kasvatustieteen maisterin opintoihin ja edetä päiväkodin johtajaksi. Tällaista pussinperää ei kuitenkaan ole.

Sosionomeille on tarjolla runsaasti mahdollisuuksia hakeutua kasvatustieteen maisterin opintoihin, jotka suuntautuvat varhaiskasvatukseen. Kevään 2025 haussa oli 87 aloituspaikkaa kasvatustieteen maisterin opintoihin, joiden hakukelpoisuuskriteereihin sisältyi varhaiskasvatukseen kelpoisuuden tuottava sosionomin tutkinto. Koska kyse on tieteenalan ylemmästä tutkinnosta, täytyy opintoihin valituksi tulla kasvatustieteelliset perus- ja aineopintokokonaisuudet (60 op). Vastaavalla tavalla perus- ja aineopinnot edellytetään, kun henkilö esimerkiksi hakeutuu sosiaalityöntekijäksi kelpoisuuden tuottaviin yliopisto-opintoihin¹. Näiden suorittamiseen on tarjolla avoimessa yliopistossa runsaasti vaihtoehtoja. Myös osa työnantajista tukee tutkintoa edeltävien kasvatustieteellisten opintojen suorittamista.

Kasvatustieteen maisterin tutkinnon voi suorittaa kasvatustieteellisen alan tutkintoja tarjoavissa yliopistoissa, ja varhaiskasvatukseen suuntautuvina Helsingin, Itä-Suomen, Jyväskylän, Oulun, Tampereen ja Turun yliopistoissa sekä Åbo Akademiassa.

Lisäksi esimerkiksi Helsingin yliopistossa toteutetaan kasvatustieteen kandidaatin tutkintoon johtavat 1,5 vuotta kestävät opinnot, joista sosionomi saa mahdollisuuden maisteriopintoihin etenemiseen. Aloituspaikkoja 2025 ja 2026 on 40:lle sosionomin tai

2.10.2025

aiemman lastentarhanopettajatutkinnon suorittaneille. Hakukelpoisuutena näihin edellytetään kasvatustieteellinen perusopintokokonaisuus.

Väite siitä, että päiväkodin johtajalta edellytettävä kasvatustieteen maisterin tutkintovaatimus tuottaisi työttömyyttä tai työntäisi henkilöstöä pois varhaiskasvatuksesta, on perätön. Henkilöt, jotka eivät suorita kasvatustieteen maisterin tutkintoa, ovat edelleen kelpoisia varhaiskasvatuksen tehtäviin varhaiskasvatuksen opettajina, erityisopettajina tai varhaiskasvatuksen sosionomeina, tutkintonsa ja opintojensa antaman kelpoisuuden mukaisesti. Työllistymisen näihin tehtäviin voidaan nykyisessä tilanteessa arvioida olevan takuuvarmaa. Päiväkodinjohtajan kelpoisuutta varhaiskasvatuksen opettajille tai sosionomeille ei kuitenkaan synny ilman vaadittavaa kasvatustieteen maisteritutkintoa.

Myöskään väite siitä, että ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneilta viettäisiin kelpoisuus, ei pidä paikkaansa. Ylempi sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinto ei aiemminkaan, ennen varhaiskasvatuslain voimaan tuloa, tuottanut kelpoisuutta päiväkodin johtajan tehtävään. Sen sijaan kasvatustieteen maisterin tutkinto, joka sisältää lastentarhanopettajan koulutuksen, katsottiin soveltuvaksi tutkinnoksi edellisen kelpoisuuslain (272/2005) 10 §:ssä tarkoitettuun päivähoidon hallinnolliseen johtotehtävään (HE 226/2004 vp).

Varhaiskasvatuslaissa ei säädetä kelpoisuusvaatimuksista varhaiskasvatuksen hallinnon johtotehtäviin, kuten säädettiin aiemmin sovelletussa kelpoisuuslainsäädännössä. Nykyisin kunnat määrittävät edellytettävän kelpoisuuden, jonka perusteella valitsevat varhaiskasvatuksen hallinnon tehtäviin yliopisto- tai ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita henkilöitä. Tämä on entistä vahvemmin tuonut esiin sen, että päiväkodin johtamiseen tarvitaan vankka kasvatustieteellinen ydinosaaminen ja tieto, sekä näkemys ja taito pedagogisesta ja pedagogiikan johtamisesta sekä toimintakulttuurin kehittämistä varhaiskasvatuksessa.

Päiväkodin johtajilta vaadittava kasvatustieteen maisterin tutkinto on oleellinen osa varhaiskasvatuslailla uudistettua varhaiskasvatusta

Varhaiskasvatuslakia uudistettiin pitkällisen tutkimuspohjaisen kehittämistyön pohjalta säätämällä nykyinen varhaiskasvatuslaki vuonna 2018. Tällöin varhaiskasvatus määriteltiin lapsen suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaksi kokonaisuudeksi, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Jotta tämän pedagogisen toiminnan kehittäminen olisi jatkossakin tutkimusperustaista, on oleellisen tärkeää, ettei hallitus tingi päiväkodin johtajalta edellytetystä kasvatustieteen maisterin tutkinnosta. Onhan päiväkodin pedagogisen toiminnan perustuttava tutkimusperustaiseen kasvatustieteelliseen tietoon. Koko laki pitäisi tarkastella uudestaan, jos kelpoisuuksia muutetaan.

Kaavaillulle kelpoisuusvaatimuksen vesittämiselle ei löydy mitään tutkimuksellista perustaa. Tutkimukset eivät myöskään osoita, että päiväkodin johtajan tehtävässä ei

2.10.2025

tarvita syvää varhaiskasvatuksen osaamista, minkä vuoksi päiväkodin johtajan kasvatustieteen maisterin tutkinnonvaatimukselle ei olisi perustetta.

Todettakoon vielä, että kasvatustieteen maisterin tutkinnon aloituspaikkamääriä on lisätty, koulutus on vetovoimainen ja opintoja järjestetään monimuoto-opintoina. Nyt tulee erityisesti huolehtia siitä, että päiväkodin johtajina työskenteleville, joilta vielä puuttuu kasvatustieteen maisterin tutkinto, on yliopistoissa tarjolla tarvittava määrä koulutuspaikkoja kelpoisuuden tuottavan tutkinnon suorittamiseksi.

TALOUSARVIOESITYKSEN KESKEISET PAINOTUKSET JA KIPUPISTEET; ML. PERUSTAITOJEN JA -VALMIUKSIEN PARANTAMISEN TOIMET, LUKUTAITO JA OPPIMISEN TUKI.

Kuntien heikko ja vahvasti eriytyvä taloustilanne vaarantaa varhaiskasvatuksen ja koulutuksen yhdenvertaisen ja laadukkaan järjestämisen

Kunnan valtionosuusrahoitus muodostuu kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta ja opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuudesta. Sote-uudistuksen seurauksena valtionosuusjärjestelmä pitää uudistaa, jotta se vastaisi kuntien nykyisiä tehtäviä ja tilannetta. Kunnille myönnettävän rahoituksen keskeisiä tavoitteita nyt ovat sivistyksellisten perusoikeuksien turvaaminen asuinpaikasta riippumatta jokaiselle lapselle, oppilaalle ja opiskelijalle hänen kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaan.

Koska kuntien valtionosuusprosentti on ensi vuodelle 25,73, kunnat rahoittavat edelleen pääosan lakisääteisistä tehtävistään itse. Vuonna 2026 valtionosuusleikkauksen ja muiden toimenpiteiden yhteisvaikutusten arvioidaan heikentävän kuntataloutta kokonaisuudessaan noin 170 miljoonaa euroa suhteessa edellisen vuoden talousarvioon. Tämä sisältää muun muassa normienpurkamisesta aiheutuvan yli 20 miljoonan euron leikkauksen kuntien rahoitukseen, vaikka normien poistamisesta ei käytännössä seurannut leikkausten mukaista menokevennystä ja toimia pidettiin useiden tahojen lausunnoissa lasten edun vastaisina.

Se, että kunnan peruspalvelujen valtionosuus kasvaa vuoden 2025 varsinaiseen talousarvioon verrattuna noin 185,5 miljoonaa euroa, johtuu vain kustannustenjaon tarkistuksesta, indeksikorotuksesta ja tehtävämuutoksista. Nämä korotukset eivät siis tosiasiallisesti paranna kuntien taloutta, vaan kattavat kulunousua ja uusien velvoitteiden aiheuttamia kuluja. Valtion ja kuntien välisen kustannustenjaon tarkistus korottaa valtionosuutta 127 miljoonalla eurolla, peruspalvelujen valtionosuuden indeksikorotus 79 miljoonalla eurolla yhden prosenttiyksikköä vastaavan vähennyksen jälkeen ja uudet tehtävävelvoitteet yhteensä 73 miljoonalla eurolla vuonna 2026.

Tehtävämuutokset ja niihin kohdentuva rahoitus tarkoittaa muun muassa 53,5 miljoonaa euroa esi- ja perusopetuksen oppimisen ja koulunkäynnin tuen uudistukseen, johon on käytettävissä tämän jälkeen yli 90 miljoonaa euroa vuonna 2026.

2.10.2025

Perusopetuksen kolmen vuosiviikkotunnin lisääminen korottaa osuutta 12 miljoonaa euroa, minkä jälkeen vuonna 2026 on koko 20,6 miljoonan euron rahoitus käytössä ja 6,4 miljoonaa euroa yksityisten opetuksen järjestäjien kotikuntakorvausten nostoon 100 prosenttiin sekä 1,2 miljoonaa euroa liittyen kotihoidontuen Norjan mallin käyttöönottoon.

Lisäksi varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen tasa-arvorahoitukseen kohdennetaan 25,2 miljoonaa euroa, mikä on erittäin tarpeellista ja tämä tarvitaan seuraavinakin hallituskausina omana erillisenä rahoituskokonaisuutena.

Kuntien talousnäkymät siis edelleen heikkenevät ja kuntien väliset erot tulo- ja menokehityksessä kasvavat. Tulojen ja menojen välinen epäsuhta keskittyy erityisesti pieniin, alle 5 000 asukkaan, kuntiin. Kuntien heikoilla talousnäkymillä on suora vaikutus mm. varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen sekä kunnan järjestämän muun koulutuksen kuten lukiokoulutuksen, vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksen järjestämiseen.

OAJ toteaa valiokunnalle, että sen pitää esittää kuntiin kohdistuvien leikkausten perumista sekä seurata tarkoin, että uudet velvoitteet toimeenpannaan lainsäätäjän tavoitteiden mukaisesti.

OAJ esittää, että valiokunta tekee lausuman, jossa se edellyttää, ettei norminpurkua enää kohdisteta varhaiskasvatus- ja koulutuspalveluihin, ellei voida vaikutusarvioinneilla osoittaa norminpurkamisen olevan lapsen edun mukaista ja parantavan opetuksen laatua sekä osaamista-soa.

Lapsimäärän lasku vaikuttaa peruspalveluiden valtionosuuden perusteisiin voimakkaasti. Muutos näkyy koko maan tasolla nyt 0–12-vuotiaiden ikäryhmissä, joiden ikäryhmäperusteista katoaa ensi vuodelle 99,3 miljoonaa euroa. Tämä on kohtuutonta, koska käytännössä kuntien ei ole mahdollista pienentää kuluja vastaavassa suhteessa vähentämällä luokkien määrää tai lakkauttamalla kouluja.

OAJ pitää välttämättömänä, että valiokunta vaatii, ettei vuoden 2026 budjetista vähennetä lapsimäärän laskusta johtuvaa 99,3 miljoonaa euroa. Tätä on esitetty niin parlamentaarisesti laaditussa koulutuspoliittisessa selonteossa kuin tutkijoiden toimesta. Vain näin voidaan turvata koulutuksen saavutettavuutta yhdenvertaisesti koko maassa.

Kuntaliiton laskelmien mukaan valtionosuudet laskevat 38 prosentissa kuntia. Mikäli kuntien talouden annetaan heikentyä ja erojen kuntien välillä kasvaa, jo tämän syksyn perusteella vaikuttaa siltä, että leikkausten seurauksena käytännössä useat kunnat eivät kykene löytämään uusien lakisääteisten velvoitteiden toimeenpanoon rahoitusta sopeuttamalla talouttaan muualta, vaan jättävät uusien velvoitteiden toimeenpanon joltain osin toteuttamatta. Tämän seurauksena oppimistulokset eivät nouse,

2.10.2025

koska tukea koulunkäyntiin ja oppimistuloksiin ei saada. Kolmen tunnin vuosiviikkolisäys ei myöskään tapahdu kaikissa kunnissa, koska osa kunnista ei lisää tuntimääriä nykyisestä. Tämä on mahdollista, jos kunnassa on vuosiviikkotunteja aiemmin yli asetuksen mukaisen minimituntimäärän.

OAJ:n keväällä 2025 tekemän rehtorikyselyn mukaan tuntilisäys on toteutumassa vain noin joka toisessa koulussa. Vuosiviikkotuntien lisäys on tärkeä keino parantaa oppimistuloksia, sillä se tuo lisää aikaa nykyisten opetussuunnitelmien sisältöjen oppimiseen. Puolet kouluista näyttää kuitenkin lisäävän vuosiviikkotunteja vähemmän kuin mihin valtakunnallinen lisärahoitus riittäisi. Vuosiviikkotuntien lisäystä varjostavat kuntien säästötoimet ja on vaarana, että osa oppilaista saa pahimmillaan jopa vähemmän opetusta kuin ennen.

Kyselyssä tiedusteltiin myös saako koulu lisärahoitusta oppimisen tukeen. Puolet rehtoreista ei vielä toukokuussa tiennyt, onko syyslukukaudeksi luvassa lisärahoitusta oppimisen tuen uudistuksen toteuttamiseen. Alle kolmannes rehtoreista tiesi koulunsa saavan lisärahoitusta. Loput arvioivat, että lisäeuroja ei ole tulossa.

Tilannetta pahentaa vielä se, että TE-palvelu-uudistuksen myötä kuntatalous on aiempaa herkempi suhdanteille. Pitkään jatkuvat työttömyysjaksot nostavat kuntien osuutta työttömyysetuuksien rahoituksesta. Positiivista on se, että hallitus päätti budjettiriihessä varata 30 miljoonaa euroa nuorten työllistymiseteleihin.

Opiskelijoiden oikeus opettajan antamaan opetukseen ja ohjaukseen vaatii tarkempaa seuranta ja vahvemman säädösperustan

Ammatillisen koulutuksen budjettirahoituksen taso on vuonna 2026 yhteensä noin 2,1 miljardia euroa, josta kunnat vastaavat noin 53 prosentin osuudesta. Kuntien osuus kustannuksista on noin 1,125 miljardia euroa. Ammatilliseen koulutukseen on kohdistettu tällä hallituskaudella 128 miljoonan euron leikkaukset ja määräaikaista rahoitusta on päättynyt yli 21 miljoonan euron verran. Tämä vähennys näkyy konkreettisesti oppilaitoksissa henkilöstövähennyksinä ja edelleen lähiopetustuntien vähenemisenä.

Ammatillisen koulutuksen lähiopetuksen määrän vähydestä on OAJ kantanut aiheellisesti huolta jo pitkään. Osaamisperusteisuuden mukaisesti opetuksen ja ohjauksen määrää arvioidaan opiskelijakohtaisesti. Perustutkinnoissa opetuksen ja ohjauksen määrän lähtötasona pidetään 12 tuntia opetusta ja ohjausta osaamispistettä kohden, josta on muodostunut valitettavasti samalla maksimi.

OAJ esittää, että valiokunta ehdottaa opetuksen määrän tarkastelutason nostamista oppivelvollisilla 12 tunnista 18 tuntiin opetuspistettä kohden, mikä edellyttäisi oppilaitoksia kohdentamaan jo olemassa olevia resurssejaan nykyistä enemmän lähiopetuksen lisäämiseen varmistuen opiskelijoille täydet viikot. Tarkastelutason nostamisen voisi toteuttaa kustannusneutraalisti. Lisäksi valiokunnan pitäisi esittää

2.10.2025

laadittavaksi selvitystä ammatillisessa koulutuksessa annettavan lähiopetuksen määrästä oppivelvollisille yhteisissä tutkinnonosissa sekä ammattiaineissa.

Myös yritykset toivovat nyt maan poliittiselta johdolta toimia nuorten perustaitojen ja ammattiosaamisen vahvistamiseen. Keskuskauppakamarin kyselyyn tänä syksynä vastanneiden yritysten arvioiden mukaan tulevina vuosina niiden kilpailukykyä haastaa kaikista eniten nuorten osaamistaso ja työvoiman työkyky. Jopa 48 prosenttia vastanneista näki nuorten osaamistason ja valmiuksien haastavan kilpailukykyä paljon, ja 33 prosenttia ainakin vähän. Yritykset kantoivat huolta riittävästä opetuksen määrästä ja vaatimustasosta.

Toisen asteen koulutuksissa kerätään ensi vuonna EU/ETA-maiden ulkopuolelta tulevilta opiskelijoilta täyskatteelliset lukuvuosimaksut 1.8.2026 alkaen. Lukuvuosimaksujen vastapainona koulutuksen järjestäjiltä leikataan arvioituja maksuja vastaava summa, mikä ammatillisessa vastaisi arviolta noin 800 opiskelijavuotta eli 10 miljoonan euron leikkausta, mikäli EU/ETA-maiden ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden määrä maksujen seurauksena tuon verran vähenee.

Aiemmin päätetyn mukaisesti ammatillisen koulutuksen valtionosuusrahoitus osuudesta leikataan viisi miljoonaa euroa ja toisen asteen koulutuksen hankerahoitusta miljoonaa euroa korvaavina säästötoimina sen vuoksi, että toisen asteen koulutuksen oppimateriaalien maksuttomuuden rajausta ei toteutettu

Lukiroleikkuri on purettava

Lukiokoulutuksen budjettirahoituksen taso on vuodelle 2026 yhteensä 968 miljoonaa euroa. Toteutuneet kustannukset eivät kuitenkaan seuraa budjettiperusteista rahoitusta. Todelliset kulut ovat olleet jo vuosia noin 15 % korkeammat. Kunnat siis rahoittavat lukiokoulutusta merkittävästi budjettiperusteisia kustannuksia laajemmin. Syy perustehintojen ja todellisten kustannusten erolle selittyy kuntien rahoituslain 23 b §:ään, jossa kuntien seurattuja perustehintoja leikataan kaavamaisesti 996 eurolla opiskelijaa kohden. Rahoitusleikkuri leikkaa koulutuksen rahoitusta todellisuudessa siten vuosittain noin 100 miljoonalla eurolla.

OAJ ehdottaa, että valiokunta esittää tämän rahoitusleikkurin purkamista.

Lukiokoulutuksen rahoitus rakentuu kustannusperusteisuudelle, mutta sitä leikataan rahoituslailla. Tämä tekee rahoituksesta käytännössä budjettiperusteista, jollaista lukiokoulutuksen rahoituksen tulisi tosiasiallisesti olla. Rahoitusvastuun valuessa kunnille, hankaloituu myös kuntien välinen yhteistyö lukiokoulutuksen järjestämisessä.

Toisen asteen koulutuksissa EU/ETA-maiden ulkopuolelta tulevilla opiskelijoilta kerättävien täyskatteellisten lukuvuosimaksujen vastapainona lukiokoulutuksen rahoitusta

2.10.2025

leikataan miljoona euroa vuonna 2026. Mikäli EU/ETA-maiden ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden määrä ei pysy maksuvelvoitteen myötä yllä, kääntyy tämä toimi puhtaaksi koulutusleikkaukseksi.

Lukiokoulutukseen kohdennettiin oppimisen tuen uudistamisen myötä 10 miljoonan euron pysyvä lisärahoitus. Oppimisen tukeen tosiasiallisesti kohdentuvana tämä olisi merkittävä tuen vahvistamisteko. Rahoituksen ollessa osa yleiskatteellista yksikköhintarahoitusta se näyttää kuitenkin jääneen ennen kaikkea paikkaamaan edellä mainittua 23 b §:n rahoitusleikkausta.

Vapaan sivistystyön rooli maahanmuuttajien kouluttajana on pidettävä vahvana

OAJ on huolissaan vapaan sivistystyön roolin ja osaamisen alasajosta kotoutumiskoulutuksen osalta ja vapaan sivistystyön palveluihin kohdistuvista leikkauksista. Viime vuonna leikattiin rahoitusta miljoonalla ja tänä vuonna 4,5 miljoonaa lisää. Myös kuntien taloutta heikentävät budjettipäätökset tulevat näkymään kuntien mahdollisuuksissa ylläpitää laadukasta ja tarjonnaltaan monipuolista sekä asiakkaille kohtuuhintaista kansalaisopistotoimintaa.

Taiteen perusopetuksen rahoitusleikkuri on purettava

Valtion rahoitus taiteen perusopetukseen on 57 % suoriteperustana olevien tuntien kuluista eli noin 100 miljoonaa euroa vuonna 2025. Taiteen perusopetukseen kohdistetaan vuonna 2026 yhteensä 104,5 miljoonaa euroa. Yksikköhintaa kuitenkin leikkaa vuosittain rahoituslaissa säädetty automaattinen leikkuri. Se leikkaa valtion vastuita vuosittain 4,2 %.

OAJ ehdottaa, että valiokunta esittää tämän leikkurin purkamista.

Opettajankoulutus

OAJ kantaa huolta opettajien täydennyskoulutusmahdollisuuksista. Hallituksen päätös lakkauttaa Opetushallituksen opettajien täydennyskoulutusrahat on johtanut käytännössä opettajien täydennyskoulutuksen pysähtymiseen. Pysähdys on tapahtunut samaan aikaan kun perusopetukseen tuodaan laajaa järjestelmätason uudistus oppimisen tuen uudistamisen yhteydessä ja tekoäly ja digitaalisuus haastavat perinteisiä opetusmalleja.

Opetushallitukselta leikatut täydennyskoulutusrahat lisäsivät koulutuksen järjestäjien vastuuta opettajien täydennyskoulutuksessa. Kuntien väliset erot täydennyskoulutuksen tarjonnassa ovat merkittävät ja vaarana on, että puutteellinen täydennyskoulutus hidastaa mm. digitalisaation ja tekoälyn käyttöönottoa.

OAJ esittää, että valiokunta ehdottaa 10 miljoonan valtion erityisavustusta opettajien täydennyskoulutukselle aikaisemmin toteutetun

2.10.2025

tutormallin mukaisesti. Summalla ostettaisiin noin 2000 opettajalle 2 h tutortyötä viikossa vuodeksi

Suomi investoi korkeakoulutukseen vähemmän kuin suurin osa OECD maista

Syyskuussa julkaistun OECD:n Education at the Glance -raportin mukaan Suomi on korkeakoulutuksen rahoituksessa 25 % jäljessä muista OECD maista. Vuosina 2015–2022 korkeakoulutuksen opiskelijakohtaiset menot laskivat Suomessa reaalisesti 14 %, kun OECD-maissa keskimäärin menot kasvoivat 9 %. Tutkimus- ja kehittämistointa pois lukien Suomi käyttää opiskelijaa kohden 10 850 USD, mikä on alle OECD:n ja muiden Pohjoismaiden tason (yli 13 000 USD). Opiskelijamäärään suhteutettu rahoitus on Suomessa 20–30 prosenttia matalampi kuin Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa.

Korkeakouluihin kohdistuu leikkauksia yhteensä 83,8 milj. euroa, josta 68,8 milj. euroa on pysyviä. Kehysriihipäätös leikata koulutuksesta on ongelmallinen ja heikentää entisestään kansainvälistä asemaamme. Korkeakoulutusta tehdään vain perusrahoituksella ja perusrahoituksen leikkaus heikentää erityisesti opetuksen antamista mutta myös tutkimusta ja mahdollisuuksia kotiuttaa ulkopuolista rahoitusta. Tutkintokoulutuksen hinta on vuodesta 2011 tippunut yliopistoissa kolmanneksen ja ammattikorkeakouluissa lähes puolella.

Puoliväliriihessä hallitus linjasi 100 miljoonan euron lisäyksestä aloituspaikkoihin. Budjettiriihessä todettiin, että tämä rahoitus päätetään lisätalousarviossa.

OAJ esittää, että valiokunta vaatii, että mahdollisessa lisätalousarviossa kevään 2025 puoliväliriihessä luvattua 100 miljoonaa euroa ei leikata muualta koulutuksesta. Se on tarkoitus kohdistaa aloituspaikkoihin, joista osa menee 30 opintopisteen mittaisiin maksuttomiin opintoihin avoimessa korkeakoulussa opiskelijoille, jotka eivät ole päässeet toisen asteen opintojen jälkeen korkeakouluihin opiskelemaan. Tämän 100 miljoonan lisäyksen on oltava aidosti uutta rahalisäystä.

Akateeminen vapaus heikentynyt merkittävästi myös Suomessa

Suomen sijoitus akateemisen vapauden kansainvälisessä vertailussa (Academic Freedom Index) on heikentynyt lyhyessä ajassa ja kaikilla tarkastelluilla osa-alueilla merkittävästi. Vuonna 2023 sijoitus oli yhdeksäs. Nyt olemme tipahtaneet maiden välisessä vertailussa sijalle 47. Tieteen ja tutkimuksen vapaus on yhteiskuntamme peruspilareita.

OAJ esittää, että valiokunta vaatii toimenpiteitä korkeakoulujen perusrahoituksen ja opetuksen rahoitusosuuden nostamiseksi. Niiden riittävyys on turvattava riittävän pitkäjänteisesti, jotta sivistyksen itseisarvoa ei uhrata markkinavoimien tai tutkijoiden painostuksen alle.

2.10.2025

ammattikorkeakoulujen rahoitusleikkaukset mitätöivät indeksikorotuksen

Vuodelle 2026 ammattikorkeakoulujen rahoitustaso on 1038 miljoonaa euroa. Se on reaalisesti 13 % perässä vuoden 2010 tasoa. Samaan aikaan opiskelijamäärä on kasvanut ammattikorkeakouluissa 22 prosenttia korkeammalle tasolle vuoteen 2010 verrattuna.

Vuoden 2026 budjetissa ammattikorkeakouluille kohdistuu pysyviä leikkauksia 16,9 miljoonan euron verran ja määräaikaista leikkausta 9,6 miljoonaa euroa. Kokonaisuudessaan leikkaukset vuodelle 2026 ovat yhteensä 26,5 miljoonaa euroa.

Ammattikorkeakoulujen indeksi (2,8 %) ensi vuodelle on 26,5 miljoonaa euroa. Tehdyt leikkaukset mitätöivät indeksikorotuksen vaikutuksen.

EU- ja Eta-maiden ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden lukukausimaksujen sekä avoimen väylän lukukausimaksujen korotuksien myötä tehtävät leikkaukset kasvavat vielä 4,4 miljoonalla eurolla edellisistä vuosista.

Vastapainona leikkauksille ammattikorkeakoulujen perusrahoitukseen kohdistetaan 10 miljoonan euron lisäys T&K toiminnan kehittämiseen. Rahoitus on äärimmäisen tarpeellinen, sillä ammattikorkeakoulut ovat jääneet useiden rahoitusinstrumenttien ulkopuolelle T&K rahoitusta jaettaessa. Amk-lain uudistuksen yhteydessä ei TKI-tehtävää rahoitettu lainkaan, vaan rahoitus oli tarkoitus ratkaista myöhemmin. Ammattikorkeakoulujen T&K-toiminta on kehittynyt pääsääntöisesti ulkopuolisen rahoituksen varassa.

OAJ esittää, että valiokunta vaatii ammattikorkeakoulujen perusrahoituksen vahvistamista.

Yliopistojen rahoitusleikkaukset mitätöivät indeksikorotuksen.

Vuoden 2026 budjettirahoituksen taso yliopistoissa on 2,3 miljardia euroa. Yliopistoihin kohdistetaan ensi vuoden budjetissa raskaat leikkaukset. Pysyvät leikkaukset nousevat 36,65 miljoonan tasoon ja määräaikaista leikkauksia tehdään vielä 20,4 miljoonan edestä. Kokonaisuudessaan leikkaukset vuodelle 2026 ovat yhteensä 57 miljoonaa euroa.

Yliopistojen indeksi (2,8 %) ensi vuodelle on 55 miljoonaa euroa. Lisäksi EU- ja ETA-maiden ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden lukukausimaksujen ja avoimen korkeakouluväylän maksujen korotuksen myötä tehtävät leikkaukset nousevat 2,9 miljoonaa euroon.

Yliopistojen aloituspaikkoihin kohdennetaan ensi vuonna noin 8,4 miljoonaa euroa.

2.10.2025

T&K-rahoituslain kautta yliopistoille suunnataan ensi vuonna tutkimukseen 20 miljoonaa euroa. Edelleen voimassa on myös tohtoripilotti, jonka määrärahataso vuodelle 2026 pysyy 86 miljoonan euron tasolla.

OAJ esittää, että valiokunta vaatii yliopistojen perusrahoituksen vahvistamista.

TK-rahoituslaista pidettävä kiinni

Sekä yliopistoihin että ammattikorkeakouluihin kohdistetaan vuodelle 2026 ensi kertaa TK-rahoituslain mukaista tutkimusrahoitusta. Kuitenkin samanaikaiset korkeakoulutukseen tehtävät perusrahoituksen leikkaukset heikentävät tutkimus- ja kehittämisrahoituksen vaikuttavuutta merkittävästi. TK-lain ja TKI-parlamentaarisen sovun tarkoituksena on vahvistaa TKI-järjestelmän eri toimijoiden kykyä kasvattaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa pitkäjänteisesti ja ennustettavasti. Lisäksi hallitus päätti, että osana uusien sopeutustoimien kokonaisuutta lakia valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta päivitetään siten, että TK-laissa huomioidaan valtiovarainministeriön uusiin talousennuste. Voimassa olevan TK-lain mukaan uusiin talousennuste olisi huomioitu vasta vuoden 2028 talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä. Päivitetyin laskelman mukaan rahoituslain mukaiset vuosittaiset korotukset ovat n. 240 milj. euroa vuodesta 2026 lähtien aiemman 280 milj. euron sijaan. Tämä tarkoittaa rahallisesti pienempää panostustasoa tutkimus- ja kehittämistoimintaan ja tarkastelu-aikajänteen lyhentämistä.

OAJ esittää, että valiokunta vaatii, ettei julkisen rahoituksen tavoitteeksi asetettua 1,2 prosentin osuutta suhteessa vuoden 2030 bruttokansantuotteen (BKT) arvoon muuteta ja tavoitevuosi pysy ennallaan. Neljän prosentin TK-menojen osuuden kokonaistavoite BKT:stä on parlamentaarisesti sovittu ja sen säilyttäminen tuo luottamusta TK-politiikkaan.

Vuoden 2026 budjettileikkaus korkeakoulujen perusrahoituksesta heikentää erityisesti koulutukseen käytettävää rahoitusta. Opetushenkilöstö on vahvistanut korkeakoulujen koulutuksen tulosta huolimatta heikentyneistä voimavaroista. Opettajien venyminen vaikeassa tilanteessa näkyy läpäisyn paranemisena yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa, mutta venymiselle on valitettavan kova hinta. Tämä näkyy työhyvinvointikyselyissä kasvaneena työkuormana.

Kotoutumiskoulutus

OAJ esittää, että valiokunta tekee lausuman, jossa eduskunta edellyttää hallituksen antavan vuoden 2026 loppuun mennessä tutkimusperustaisen selvityksen, jossa arvioidaan

2.10.2025

- 1) miten kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa tarkoitettu kotoutumiskoulutus on toteutunut ja minkälaisia oppimistuloksia on saavutettu eri koulutuksen tarjoajien koulutuksissa,
- 2) minkälaisilla opettajankelpoisuuksilla koulutuksen laatu on varmistettu ja
- 3) kenen tarjoamaan kotoutumiskoulutukseen kokonaisuutta tulisi ohjata esimerkiksi yksittäisten yritysten vai koulutuksen järjestämisluvan omaavan koulutuksen järjestäjän. Selvitys tulee tehdä ennen kuin maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen kokonaisuuteen tehdään uudistuksia.

Aikuiskoulutustuki

Aikuiskoulutustuen maksaminen lopuillekin opiskelijoille lakkaa vuoden 2025 lopussa. Mitään vastaavaa mallia ei ole luotu tilalla.

OAJ esittää, että valiokunta vaatii aikuiskoulutustuen tilalle pikaisesti uutta mallia ja rahoitusratkaisua jatkuvaan oppimiseen.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
koulutuspolitiikan johtaja

Risto-Matti Alanko
erityisasiantuntija